

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: ۷۸۸۶۴ Article Cod: Y6SH19A241 ISSN-P: ۲۵۳۸-۳۷۰۱

سیاست جنایی حاکم بر نگهداری حیوانات خانگی در نظام حقوقی ایران

(تاریخ دریافت ۱۴۰۰/۰۷/۱۵، تاریخ تصویب ۱۴۰۰/۱۲/۱۸)

غزل وراثی

وکیل پایه یک دادگستری

چکیده

یکی از نمادهای اصلی حیات در جهان آفرینش حیوانات می باشند. با توجه به اهمیت زنجیره حیوانی و ضرورت بقای این مخلوقات پروردگار، بنابر وابستگی شدید زندگی انسانی به آنها، امروزه حقوق مربوط به آنها بیش از هر موجود دیگری توجه فعالان محیط زیست و حتی فعالان سایر عرصه ها را، به دلیل نزدیک شدن تدریجی قلمرو حیات انسان و حیوان و ورود روزافزون این جانداران به حریم زندگی انسانی، به خود معطوف کرده است. امروزه به دلیل شیوع نگهداری حیوانات و علی الخصوص سگ گردانی در میان ایرانی ها یکی از مسایل حقوق کیفری این حوزه نگاه و دیدگاه حقوق ایران و قابلیت تعیین مجازات برای این عمل نامتعارف است که در این مقاله بدان اشاره می گردد. در جهت پاسخ به این سوال که آیا این موضوع جرم است و چگونه می توان از آن پیشگیری نمود، در این تحقیق رویکرد نظام کیفری مورد نقد و بررسی قرار می گیرد.

واژگان کلیدی: حقوق حیوانات، حیوانات خانگی، نگهداری حیوانات، سیاست جنایی، صیانت از حقوق عامه، سگ گردانی

مقدمه

امروزه برخی از خانواده های ایرانی به تناسب علاقه ای که اعضای خانواده به حیوانات خانگی دارند به دنبال نگهداری از حیوانات خانگی هستند. از لحاظ جامعه شناسی و روان شناسی بیان شده که این مسئله به کاهش اضطراب و افزایش احساس امنیت و آرامش در افراد کمک می نماید (کجباف، ۱۳۸۹، ص ۸۵)، اما از دیدگاه حقوق کیفری این مسئله نیاز به بررسی دارد که آیا می توان آن را جرم تلقی نمود؟

به عبارتی؛ مسئله از دیدگاه کیفری کیفری این است که آیا قوانینی برای نگهداری این نوع از حیوانات خانگی خصوصاً سگ و گربه در آپارتمان وجود دارد که بتواند بسیاری از مشکلات و دعاوی بین همسایگان را برطرف کند؟ و یا آیا در مقررات و قوانین حاکم بر واحد های آپارتمانی در خصوص نگهداری حیوانات خانگی قانونی در نظر گرفته شده است؟

مضافاً نحوه برخورد قوانین قضایی با ایجاد مزاحمت در صورت نگهداری سگ و گربه و... به دلیل سروصدا و ایجاد مزاحمت برای همسایگان چیست؟ نگهداری حیوانات در قسمت های اختصاصی ساختمان چگونه است؟

آیا این مسئله را می توان جرم محیط زیستی تلقی نمود؟ مسئله دیگر نحوه طرح مسئولیت کیفری این افراد نگهدارنده می باشد. نحوه برخورد منابع فقهی در این حوزه چیست؟

آیا با وجود قوانینی نسبت به نظام حقوقی حیوانات نیازی به تدوین و تصویب " نظام جامع حقوق حیوانات" در چهارچوب اصول و هنجارهای بین المللی وجود دارد؟

در مقررات کیفری به تازگی ممنوعیت ها و محدودیت هایی در این حوزه اعمال شده است؛ علاوه براین، نگهداری و پرورش حیوانات اهلی در اماکن با کاربری مسکونی، صرفاً به شرطی امکانپذیر است که فضاهای نگهداری حیوانات از فضاهای سکونت انسان جدا شود و تمهیدات بهداشتی نیز رعایت گردد (سبزی، ۱۳۹۴، ص ۳)؛ اما بررسی حقوق کیفری به صورت جامع و مانع در این حوزه امری است که در این تحقیق بدان اشاره خواهد شد.

از دیگر موضوعاتی که در این حوزه مورد توجه بوده و منجر به مطرح شدن سؤالات بسیاری شده است، رابطه ویژگی های شخصیتی با دارا بودن حیوانات خانگی است و مسئله روان شناسه و جامعه شناسانه نسبت به آثار این معضل است. در برخی تحقیقات ثبات هیجانی بالاتر و بهبود روابط متقابل و نیز مکالمات شخص با دیگران و سایر آثار مثبت این مسئله اشاره شده است (Allen, ۲۰۰۳, p۲۳۵)؛ اما واقعاً می توان از دیدگاه جامعه شناسانه نیز همین موضوع را تأیید نمود؟

تفاوت های گوناگونی را در سلامت روان و ویژگی های شخصیتی افراد دارای انواع حیوانات خانگی نشان داده اند و نتایج حاصل از آن ها را نمی توان در جهت مشخصی دانست. از سوی دیگر تقریباً تمام این مطالعات در کشورهای دارای فرهنگ متفاوت از ایران انجام یافته است؛ که این امر می تواند نتایج متفاوتی از آنچه در ایران وجود دارد، ایجاد کرده باشد. از این رو در این مطالعه سعی بر آن بوده است وضعیت سلامت روان و ویژگی های شخصیتی صاحبان حیوانات خانگی با افراد فاقد حیوان مورد مقایسه قرار گیرد (اکبری، ۱۳۹۰، ص ۲۷۳).

ممکن است گفته شود که با نگهداری حیوان خانگی اوقات فراغت به سر شده و این مسئله مانع از آن می شود که برخی آسیب های ناشی از بطالت اوقات فراغت گریبان گیر آنان شود و این امر خود مانع از افزایش آسیب روانی آنان می شود که به تبع آن، اختلال خواب و اضطراب کمتری در آنان نیز وجود خواهد داشت؛ اما مسئله امنیت روانی سایر افراد جامعه چه خواهد شد؟

تحقیقات بسیاری عوامل منفی این نوع رفتار را بیان نموده اند. در سال ۲۰۰۵ دریافت صاحبان خانگی و کسانی که از حیوانات مراقبت می کنند، روان گسیخته خوبی بیشتری را نشان می دهند. آن ها ترجیح می دهند به تنهایی به پیاده روی بروند و تمایل دارند که دیگران از آن ها بترسند (Parslow, ۲۰۰۵, p ۴۷-۴۰).

حال اگر در خانه حیوان خانگی داشته باشیم چه تغییراتی در زندگی ما ایجاد خواهد شد؟ آیا وجود حیوان خانگی می تواند بر روحیه و روان ما تأثیرات مثبتی بگذارد فایده های مختلف نگهداری از انواع حیوانات خانگی کدامند؟ آیا این مسئله می تواند امنیت روانی افراد جامعه را تهدید کند و یا رویکرد حقوق کیفری ایران در این حوزه کدام است.

بخش اول: بررسی مبانی تقنینی

با وجود دیدگاه های علمای فقه مبنی بر ممنوعیت سگ گردانی و یا موضع شدید آنها در قبال حیوانات خانگی^۱ تنها استناد قانونی در این حوزه طرح تازه شورای شهر پنجم با عنوان کوتاه مربوط به ممنوعیت سگ گردانی در محیط ویژه بازی کودکان است که اشاره ای به این کار در خیابان یا معابر ندارد. نمی توان گفت در قانون هیچ اشاره ای به این موضوع نشده است، اما آن قدر این اشارات محدود و کم است که نمی شود از آن به عنوان نقص یاد کرد و باید از خلأ یا نبود قانون استفاده کرد. نزدیک ترین اتفاق قانونی در این رابطه مربوط به جلسه ای است که قرار بود کارگروه فرهنگ، هنر و رسانه سال ۹۸ با موضوع بحث و بررسی در خصوص پیشینه قوانین و ضرورت قانونگذاری درباره مسأله ترویج و نگهداری حیوانات در منازل، مجتمع ها، معابر و انظار عمومی برگزار کند که البته سرانجامی نداشت^۲. با این حال در ادامه به اهم مقررات این حوزه اشاره می شود.

بند اول: قانون مجازات اسلامی

در راستای نابسامانی های موجود در طبیعت و آلودگی های زیست محیطی که بدون تردید ناشی از بهره‌وری نادرست انسان از طبیعت و منابع آن در سایه مسایل اقتصادی و صنعتی می باشد؛ موضوعی به نام «بحران زیست محیطی» که یک معضل همه جانبه و فراگیر در عرصه های ملی و فراملی و بین المللی قلمداد می شود را به وجود آورده است و در این رهگذر توجه طرفداران و علاقمندان محیط زیست را در سطح داخلی و خارجی اعم از دولت ها، نهادها و سازمان های عمومی و دولتی، O.G.N، اشخاص (اندیشمندان و متخصصین) و نیز مجامع و سازمانهای منطقه ای و بین المللی را به خود معطوف

۱ به عنوان نمونه در استفتاء جدید آیت الله مکارم شیرازی درباره سگ گردانی و در این مورد که در صورتی که از جهت قانون سگ گردانی ممنوع نباشد، آیا شرعاً پلیس می تواند به خاطر برقراری آسایش مردم، با کسانی که اقدام به این کار می کنند برخورد کند؟ یا خیر، ایشان بیان داشته اند که آری می توانند چنین کاری کنند در جواب سؤال اینکه آیا وضع قوانین ممنوعیت نگهداری سگ های آپارتمانی و سگ گردانی که مانع از نفوذ فرهنگ غرب در جامعه اسلامی می شود، بر نمایندگان مجلس واجب است؟ هم گفته اند که لازم است چنین قوانینی تصویب کنند در مورد هم با توجه به اینکه سگ های آپارتمانی مالیت ندارند و خرید و فروش آنها باطل است، آیا می توان در سگ هایی که متعلق به دیگری است بدون اجازه صاحبانشان تصرف کرد؟ گفته شده با توجه به اینکه ممکن است منشأ مفاسدی شود، ترک شود (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰).

۲ ر.ک: سرگردانی سگ گردانی، روزنامه جام جم، شماره ۵۹۹۲، ۱۴۰۰.

داشته است و در نتیجه، نگارش مطالب علمی و تدوین و تصویب قوانین و مقررات داخلی و کنوانسیون‌ها، پروتکل‌ها و... را در قلمرو منطقه‌ای و بین‌المللی در جهت جلوگیری از آلودگی‌ها و نیز حمایت از محیط زیست و مقابله با عوامل آلاینده با استفاده از ابزارهای کیفی (در سطح داخلی) و حقوقی (در سطح داخلی و خارجی) به همراه داشته است. یکی از ابزارهای که در جلوگیری از تخریب محیط زیست مؤثر است نقش قوانین جزایی است لذا ضرورت دارد که در موارد قانون‌های وضع شده یا خلع قانون‌ها تحقیقاتی مفصل صورت پذیرد. مجازات نگهداری سگ در صورت آسیب به بهداشت مردم برابر ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی مشخص شده است چنانچه بیان شده که هر اقدامی که تهدید علیه بهداشت عمومی شناخته شود از قبیل:

- آلوده کردن آب آشامیدنی یا توزیع آب آشامیدنی آلوده.
 - دفع غیر بهداشتی فضولات انسانی و دامی و مواد زائد.
 - ریختن مواد مسموم کننده در رودخانه‌ها.
 - زباله در خیابان‌ها و کشتار غیرمجاز دام.
 - استفاده غیرمجاز فاضلاب خام یا پس آب تصفیه خانه‌های فاضلاب برای مصارف کشاورزی.
- ممنوع می‌باشد و مرتکبین چنانچه طبق قوانین خاص مشمول مجاز شدیدتری نباشند به حبس تا یک سال محکوم خواهند شد.

تبصره ۱- تشخیص این که اقدام مزبور تهدید علیه بهداشت عمومی و آلودگی محیط زیست شناخته می‌شود و نیز غیرمجاز بودن کشتار دام و دفع فضولات دامی و همچنین اعلام جرم مذکور حسب مورد بر عهده وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان حفاظت محیط زیست و سازمان دامپزشکی خواهد بود.

تبصره ۲ - منظور از آلودگی محیط زیست عبارت است از پخش یا آمیختن مواد خارجی به آب یا هوا یا خاک یا زمین به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا بیولوژیک آن را به طوری که به حال انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان یا آثار یا ابنیه مضر باشد تغییر دهد. ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی به عنوان یک قانون عام در حوزه حفاظت از محیط زیست محسوب می‌گردد. این ماده اقدام به جرم انگاری جرایم زیست محیطی و جرم تهدید علیه بهداشت عمومی و تعیین مراجع صالح در این

خصوص نموده است (فرخ نژاد، ۱۳۹۰، ص ۳). در این ماده هر اقدام و عملی که تهدید علیه بهداشت باشد، مستوجب مجازات شناخته شده است. بنابراین، اگر کسی مدعی باشد که نگهداری سگ، بهداشت عمومی ساختمان را به هم میزند و بتواند آن را ثابت کند، شخص مجازات می شود. به هر روی، نگهداری حیوانات براساس قوانین مذکور محدود گشته است. مضافاً از تفسیر این ماده می توان نتیجه گرفت هر اقدام و عملی که تهدید علیه بهداشت شناخته شود، مستوجب مجازات خواهد بود. پس در صورتی که همسایه ها ثابت کنند که نگهداری از سگ بهداشت عمومی ساختمان را تهدید کرده است، موضوع قطعاً قابل شکایت و پیگیری خواهد بود. اما باید در نظر داشت در باغ و روستا و به طور کلی اطراف شهرها نگهداری از سگ بلامانع است. زیرا در چنین مواردی هدف از نگهداری سگ محافظت و نگهداری می باشد. پس منطقی به نظر می رسد. از طرفی در چنین شرایطی بیم آسیب و انتشار آلودگی و بیماری وجود ندارد. البته با اقدامات اخیر در جامعه و نظام قانونی امروزه سگ گردانی در تمامی محیط های شهری، معابر، مکان های عمومی و حتی در داخل اتومبیل شخصی مطلقاً ممنوع می باشد. اخیراً نیروی انتظامی با خاطیان و صاحبان سگ ها به شدت برخورد می کند. این اقدام کاملاً قانونی تلقی شده و در راستای امنیت جامعه عنوان شده است.

بند دوم: آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان ها

از نگاه قانونی، براساس تبصره ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان ها، نگهداری هر نوع حیوان هر چند اهلی در مشاعات آپارتمان ممنوع می باشد، اما برخی از اشخاص با این دیدگاه که «الناس مسلطون علی اموالهم»، در آپارتمان و منزل خود اقدام به نگهداری از انواع یا سگ می کنند. نگهداری از انواع سگ در آپارتمان ها به جهت زندگی اشتراکی اشخاص با هم و لزوم حفظ آرامش و آسایش از یک جهت و صدای حیوان که معمولاً قابل کنترل از سوی مالک آن نیست، از سوی دیگر، منتهی به نارضایتی ساکنین در آپارتمان می گردد. این امر از دو طریق قابل برخورد است:

در وهله نخست، با تذکر کتبی از طریق ارائه اظهارنامه رسمی از طرف مدیر ساختمان برای خروج حیوان.

در وهله دوم در صورت عدم توجه مالک حیوان، موضوع قابلیت پیگرد قانونی از سوی مراجع قضایی با عنوان «ایجاد مزاحمت و سلب آسایش عمومی» را دارد.

چراکه طبق ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان‌ها: «قسمت‌هایی از ساختمان و اراضی و متعلقات آن‌ها که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم مورد استفاده تمام شرکا می باشد، قسمت‌های مشترک محسوب می گردد و نمی توان حق انحصاری بر آن‌ها قائل شد».

همچنین در تبصره ماده ۳ آیین نامه‌ی اجرایی قانون تملک آپارتمان‌ها:

«گذاوردن میز و صندلی و هر نوع اشیای دیگر و همچنین نگهداری حیوانات در قسمت‌های مشترک ممنوع است. قسمت‌های مشترک در ملکیت مشاع تمام شرکای ملک است، هر چند که در قسمت‌های اختصاصی واقع شده باشد و یا از آن قسمت‌ها عبور نماید». این ماده یک تبصره مهم هم دارد: گذاردن میز و صندلی و هر نوع اشیای دیگر و همچنین نگهداری حیوانات در قسمت‌های مشترک ممنوع است. قسمت‌های مشترک در ملکیت مشاع تمام شرکای ملک است، هر چند که در قسمت‌های اختصاصی واقع شده باشد و یا از آن قسمت‌ها عبور نماید.

از این قانون نتیجه می گیریم که نگهداری از سگ و سایر حیوانات خانگی در قسمت‌های مشاع و آپارتمان ممنوع است. یعنی در صورت وجود چنین مسأله‌ای امکان برخورد قانونی با قضیه وجود دارد.

به واقع با توجه به این ماده قانونی، مشخص است که نگهداری حیوانات خانگی مانند سگ، گربه، مرغ و... در نقاط مشترک برای ساکنان آپارتمان ممنوع است و در صورت تخطی هر یک از ساکنان، باقی همسایگان از حق شکایت برخوردار هستند.

مراد از نقاط مشترک و مشاع آپارتمان: راه پله‌ها، پشت بام، راهرو، پارکینگ و... می باشد که مورد استفاده عموم همسایه‌ها قرار می گیرد و هیچ کس نمی تواند خود را مالک انحصاری آن بداند.

از طرف دیگر اگر نگهداری حیوانات مثل سگ و گربه در آپارتمان، باعث ایجاد سر و صدا و شیوع بیماری باشد، حق طرح دعوی علیه واحد آپارتمانی که اقدام به نگهداری از حیوانات خانگی می نماید برای سایر همسایگان محفوظ می باشد.

باید در نظر داشت که نگهداری حیوانات در نقاط مشاع ساختمان ممنوع شده است. بنابراین، اگر

شخصی در واحد اختصاصی خود اقدام به نگهداری حیوانی بکند، اصولاً مرتکب خلافی نشده و مسئول نیست مگر اینکه سایر همسایگان بتوانند اثبات کنند که نگهداری آن حیوان حتی در واحد اختصاصی نیز باعث ایجاد بیماری و یا سلب آسایش اعضای ساختمان است.

در ضمن با توجه به لفظ «نگهداری» باید قائل به این نظر بود که یک یا چند بار عبور از راه پله و سایر نقاط مشاع بلااشکال باشد چون مصداق نگهداری نمی‌باشد.

لذا اگر سر و صدای سگ آزار دهنده است. اگر ترس انتشار بیماری و آلودگی دارید و یا بچه‌ی شما از سگ می‌ترسد دو روش قانونی زیر پیش روی شماست:

از طریق هیئت مدیره ساختمان یک اظهار نامه کتبی تهیه کنید و به صاحب سگ تذکر کتبی خود را اعلام نمایید.

شکایت مزاحمت و سلب آسایش عمومی را در مراجع قضایی مطرح کنید.

بند سوم: طرح صیانت از حقوق عامه در مقابل حیوانات مضر و خطرناک

تعدادی از نمایندگان مجلس شورای اسلامی طرحی را با نام «طرح صیانت از حقوق عامه در مقابل حیوانات مضر و خطرناک» به مجلس معرفی کرده و اعلام وصول شده است که هدف آن قانونمند سازی نگهداری از حیوانات «مضر و خطرناک» و دفاع از حقوق مردم در برابر خطرات ناشی از این حیوانات است. براساس این طرح نگهداری، تکثیر و خرید و فروش و گرداندن حیوانات وحشی و نامتعارف و البته خطرناک مانند کروکودیل، لاک پشت، مار، گربه، میمون، سگ و دیگر حیوانات نجس ممنوع است. لذا سگ در زمره حیوانات اهلی به شمار می‌رود و در قواعد فقهی و شرعی نیز دارای احکام متعدد و مربوطه می‌باشد. با این وجود، نگهداری و تردد سگها در خیابان به موجب طرح ارائه شده نمایندگان مجلس در سال ۱۳۸۹؛ ممنوع شد. تصویب این طرح در قالب الحاق ماده‌ای به قانون مجازات اسلامی الحاق کرد تا برای کسانی که مبادرت به نگهداری سگ یا دیگر حیوانات مضر در منزل خود می‌کنند، مجازات در نظر گرفته شود. در این بین، مقرر گردید؛ وزارت بهداشت فهرستی از حیوانات خطرناک و نجس العین علاوه بر سگ را تهیه کند. سرانجام، این طرح در راستای مبارزه با نگهداری و تردد سگ و حیوانات مضر در اردیبهشت ماه سال بعد، پس از بررسی

در کمیسیون های تخصصی به تصویب رسید و به موجب آن؛ نگهداری حیوانات خانگی در آپارتمانها و تردد آنها در خیابانها ممنوع اعلام شد. در پی آن، در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۹ نیز مصوبه ای تحت عنوان «آیین نامه نحوه نگهداری حیوانات اهلی» تصویب و در آن مقرر گردید؛ که از آن پس، نگهداری و پرورش هر نوع حیوان به شرط اهلی بودن آن، تنها در محدوده روستاها مجاز باشد.

طبق این طرح واردات، تولید، تکثیر، گردانیدن پیاده و یا به وسیله نقلیه حیوانات وحشی و نامتعارف مانده تمساح، لاک پشت، گربه، سگ، موش و سایر حیوانات نجس ممنوع است. لذا هر همسایه ای می تواند بابت نگهداری حیوان از همسایه خود شکایت کند، و هویت خودش مخفی نگه دارد.

البته این صرفاً یک طرح پیشنهادی است و هنوز تصویب نشده است. اما طبق این طرح، وضعیت و مجازات نگهداری حیوانی مانده گربه با کروکدیل یکسان است و در خصوص پرندگی های هیچ صحبتی نشده است. چه باساکه نگه داشتن کفتر و کفتر پراکنی و یا حتی نگه داشتن عقاب، مشقت بیشتری برای شهروندان داشته باشد.

علاوه بر این، نگهداری و پرورش حیوانات اهلی در اماکن با کاربری مسکونی، صرفاً به شرطی امکانپذیر است که فضاهای نگهداری حیوانات از فضاهای سکونت انسان جدا شود و تمهیدات لازم برای دفع بهداشتی کودک حیوانی و فاضلاب مربوط در نظر گرفته شود. اما این مقررات صرفاً محدود به نگهداری و پرورش حیوانات نیست، بلکه اشتغال به شغل عرضه و فروش حیوانات اهلی نیز مشمول آن گردید. در صورت وقوع بیماری های واگیر دامی با اعلام سازمان دامپزشکی کشور، عرضه حیوانات مذکور، ممنوع و نیروی انتظامی موظف است از عرضه آنها جلوگیری کند و شهرداری ها در این آیین نامه مکلف شدند از پرورش، نگهداری و عبور دادن حیوان اهلی به صورت پیاده در محدوده شهرهای با جمعیت بیش از ۵۰ هزار نفر ممانعت به عمل آورند. بنا به مراتب یاد شده؛ نگهداری و گرداندن سگ در شهرها ممنوع شده است، اما این ممنوعیت، جواز کشتار آنها را به مانند سگ کشی شیراز بدست نمی دهد.

بخش دوم: عوامل روانشناختی و اجتماعی نگهداری حیوانات خانگی در محیط مسکونی

در ادبیات دینی و ملی سخن از حیوانات بسیار به میان آمده به طوری که با اندکی جست و جو و تأمل به مواردی دست می یابیم که قابل تسامح و چشم پوشی نیست از این امر می توان به نتیجه ای مسلم و ملموس رسید انسان و حیوانات در هم آمیختگی و وابستگی شگفت آوری دارند به گونه ای که از ابتدای خلقت بشر تا به امروز حیوان و انسان زمینه های مختلفی برای رشد، نمو و ترقی فراهم کردند و از مزد زحمات متقابل خود بسیار چشیده اند.

این آمیختگی و عجین بودن ابتدا امری بدیهی تلقی می شود اما اگر کمی از حوادث مورد بازدید و روزمره خود صرف نظر کنیم و در رابطه انسان و حیوان با عمق بنگریم و کف های سطح را کنار زده اصل مطلب را نمایان کنیم خواهیم دید عصر ارتباطات و فناوری نه تنها این ارتباط و برخورد با حیوانات را منقطع، مسدود و کم رنگ نکرده است بلکه با عث قوت، استحکام و فزونی وابستگی انسان و حیوان به یکدیگر شده است. حال که به نقطه اتصال و مأنوس بودن انسان و حیوان رسیدیم سؤالی در صفحه ذهن خودنمایی می کند این رابطه که در عصر حاضر عمیق تر و شدید تر شده است مگر قرار است چه حاصل و ثمره ای در پی داشته باشد، اساساً وابستگی انسان به حیوان و اثر گذاری حیوان بر احوالات انسان چه زاییده ای دارد که سعی در سقط این حمل دارید. درست است که گفته شده نگهداری از حیوانات خانگی دارای آثار مثبتی در جامعه نیز می باشد، چنانچه گفته شده حتی انجام مداخلات غیرتهاجمی نظیر نگهداری از حیوانات توسط ضمن بهبود افسردگی سالمندان زمینه را جهت حضور فعال تر آن ها در محیط فراهم کند و از این رو به کارگیری گسترده تر این نوع مداخله در آسایشگاه های سالمندان توصیه شده است (دلیریان، ۱۳۹۳، ص ۱۱۸)، و یا اینکه مزایای سلامت صاحبان حیوان خانگی به خوبی مستند شده است. ارتباط حیوان خانگی با مشکلات قلبی عروقی کمتر، کاهش فشارخون و کاهش سطح کلسترول صاحبان آن ها همراه است (اسمعیلی، ۱۳۹۸، ص ۳۰)، اما این موضوع در نظام حقوقی ایران به گونه دیگری است، در ادامه به اهم این موضوعات اشاره می شود. البته در ابتدا عوامل و دلایلی که دلیل گرایش افراد به نگهداری از حیوان است از حیث روان شناختی و اجتماعی بررسی می گردد.

عواملی مانند عوامل قومی، نگرش های شخصی فرد نسبت به یک حیوان، میزان وابستگی شخص به آن حیوان، نژاد و نسل آن حیوان هم بر روی میزان اثرگذاری روابط بین انسان و حیوان و بر روی سلامتشان تأثیرگذار است. اما گاهی این موضوع با وضعیت سلامت روانی افراد در ارتباط است که در ادامه بدان اشاره می گردد.

بند اول: عوامل مرتبط با وضعیت سلامت روان

سلامت روان در واقع جنبه ای از مفهوم کلی سلامت است. اگر چه در ابتدا فقط به سلامت جسم به عنوان سلامتی توجه می شد، اما با پیشرفت علم، بشر به جنبه های دیگر سلامت از جمله سلامت روان توجه کرده است که همان سلامت فکر و قدرت سازگاری فرد با محیط و اطرافیان است (طاهری میرقائد، ۱۳۹۲، ص ۲۱).

حال نتایج تحقیقات گذشته نشان داده است افرادی که از حیوانات خانگی مراقبت می کنند راحت تر می توانند با مشکلات عاطفی شدید مثل داغدیدگی کنار آیند و از سلامت هیجانی بالاتری برخوردار هستند، اما در همه مطالعات رابطه مثبت بین نگهداری از حیوان و سلامت روان به دست نیامده است. مضافاً در تحقیقات بیشماری به این موضوع اشاره شده که مشکلات سلامت روان گروه صاحبان حیوانات از گروه های دیگر که فاقد حیوان خانگی هستند، بیشتر است (اکبری زردخانه، ۱۳۹۰، ۲۷۳). به واقع گفته شده که این صاحبان این حیوانات دارای مشکلات روانی هستند.

بند دوم: ویژگی های شخصیتی خاص صاحبان حیوانات خانگی

افرادی که اقدام به نگهداری حیوان می کنند دارای ویژگی های خاص اخلاقی هستند و یا هم نشینی با حیوانات موجب بروز حالات خاصی در آنها می شود که در ادامه بدان اشاره می گردد.

البته گفته شده افرادی که از حیوان خانگی مراقبت می کنند راحتتر می توانند با مشکلات عاطفی شدید نظیر داغدیدگی کنار آیند و از سلامت هیجانی بالاتری برخوردار هستند. اما همه مطالعات رابطه مثبت بین نگهداری از حیوان و سلامت روانی را نشان نمی دهد. کسانی که از سطح تعامل اجتماعی پایتتری برخوردارند، به احتمال زیاد حیوانات خودشان را جایگزین بخشی از این کمبود می کنند بنابراین افراد با حیوان خانگی با گذراندن بیشتر اوقات فراغت خود با حیوانشان و وقت

گذراندن با آن، روابط اجتماعی کمتری خواهند داشت و در نتیجه در مهارت‌های اجتماعی خود منزوی تر عمل می‌کنند و بیشترین انرژی خود را به جای پرداختن به افراد به حیوان خانگی خود می‌دهند. در نتیجه مهارت کلامی آنها، مهارت یازخورد و مهارت شنود آنها بالطبع کاهش روابط اجتماعی شان کاهش می‌یابد (عسگری گرمی، ۱۳۹۹، ص ۹۹۶).

مضافاً گفته شده سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا و میزان افکار منفی در روابط اجتماعی در صاحبان حیوان به طور معنی داری بیشتر از افراد فاقد حیوان بود. البته انعطاف پذیری در صاحبان کبوتر کمتر از سایر انواع بود و میزان افکار منفی در روابط اجتماعی و سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا در صاحبان کبوتر بیش از سایر انواع است، اما احتمالاً گرایش به نگهداری حیوانات خانگی بر حسب نقایص موجود در احساس دلبستگی و مهارت‌های اجتماعی قابلیت تامل دارد. به واقع تفاوت معنی داری بین صفات شخصیتی افراد دارای حیوان خانگی وجود دارد و حتی گفته شده صاحبان حیوانات خانگی از ثبات هیجانی و برون‌گرایی بالاتری برخوردارند و حتی صاحبان اسب از لحاظ جرئت ورزی و درون‌گرایی نمرات بالاتری داشته و صاحبان لاک‌پشت قابل اعتمادتر، صاحبان مار جوای تجارب جدید و صاحبان پرند نیز برون‌گرتر از سایرین اند، اما صاحبان سگ از پرخاشگری بالاتری برخوردار اند* به وطریکه گفته شده صاحبان سگ از پایین‌ترین سطح پذیرا بودن نسبت به تجارب، برخوردار هستند و میزان انعطاف پذیری آنها از تمام گروه‌های صاحبان حیوانات خانگی پایین‌تر است (خانجانی، ۱۳۹۶، ص ۶۱۶).

برخلاف سایر کشورها، در ایران ممکن است داشتن حیوان خانگی میزان سلامت روان افراد را کاهش دهد یا اینکه احتمالاً افراد با سلامت روان پایین‌تر، بیشتر اقدام به نگهداری حیوانات کرده باشند. در زمینه ویژگی‌های شخصیتی نیز به نظر می‌رسد صاحبان سگ افرادی ناسازگارتر و صاحبان سایر حیوانات افرادی با ثبات هیجانی بالاتر و از لحاظ سلامت روان در وضعیت بدتری نسبت به سایر افراد جامعه هستند (چوبینه، ۱۳۸۶، ص ۹۹).

گزارش شده که افراد دارای حیوانات خانگی مثل سگ و گربه مشکلات روانی بوده و از ثبات هیجانی و برون‌گرایی برخوردار نیستند. البته در برخی تحقیقات گفته شده ثبات هیجانی با داشتن حیوان خانگی رابطه داشت و افراد دارای حیوان خانگی از روان رنجورخویی پایین‌تری برخوردار

بودند. اما تعداد مطالعاتی که به بررسی رابطه بین ویژگی های شخصیتی و نوع حیوان خانگی پرداخته باشد بسیار کم می باشد و بیشتر بیان شده که مثلاً افراد صاحب سگ نسبت به سایر گروه ها از سازش پذیری پایین تری برخوردار هستند. بنابراین به نظر می رسد در بین افرادی که در خانه از حیوان نگهداری می کنند، کسانی که سگ، گربه یا پرند دارند نسبت به کسانی که از حیوانات دیگری نگهداری می کنند از ثبات هیجانی پایین تری برخوردار هستند. در صفت پذیرا بودن نسبت به تجارب، میانگین نمرات افراد صاحب سگ، از میانگین نمرات افراد صاحب گربه، پرند و سایر حیوانات کمتر است. بنابراین احتمالاً کسانی که از سگ استفاده می کنند، تمایل چندانی برای پذیرش تجارب جدید ندارند (چوبینه، ۱۳۸۶، ص ۱۰۵).

مضافاً نتایج حاصل از بسیاری از تحقیقات نشان دهنده اختلاف معنی داری در بین دو گروه دارای حیوان خانگی و بدون حیوان خانگی در خرده مقیاس های علائم اضطرابی و اختلال خواب، ارتباط و آمیزش عاطفی بود. چنانچه افراد بدون حیوان خانگی، علائم اضطرابی و اختلال در خواب بیشتری دارند و افراد دارای حیوان خانگی در زیر مقیاس های ارتباط و درگیری عاطفی نسبت به افراد بدون حیوان خانگی مشکلات بیشتری را نشان می دهند (کجباف، ۱۳۸۹، ص ۸۴).

این افراد به دلیل تنهایی و دم خور شدن با حیوانات دارای روابط اجتماعی و عاطفی کمتر بوده و معاشرتی با سایر افراد جامعه ندارند.

در برخی از تحقیقات توسط محققین خارجی نظیر هورن و میر (۱۹۸۴) بیان می دارند که دوست داشتن یک حیوان می تواند یک تجربه عمیق باشد و بسیاری از افرادی که حیوان دست آموز داشتند آن را مانند عضوی از خانواده خود و درست مثل بچه هایشان توصیف کرده اند (کجباف، ۱۳۸۹، ص ۸۵)، اما این موضوع نیز وجود دارد که ممکن است این افراد این حیوان را جایگزین فرزند و یا روابط اجتماعی خود با افراد جامعه کنند.

به واقع این حیوانات بر سلامت فیزیکی و روانی افراد خانواده اثر می گذارند. این در حالی است که سلامت روان یعنی وضعیتی که در آن کارکرد ذهن رضایت بخش می باشد و می تواند منجر به بروز فعالیت های خلاقانه، روابط اغناء کننده و ایجاد توانائی سازش پذیری با تغییرات در شخص گردد. برای حفظ سلامت روان شناختی و احساسی شخص، ضروری است که فرد روابط و نیز عملکرد خود

را در جامعه حفظ نماید.

مضافاً در تحقیقی از پارسلو، جرم، کریستنسن، راجرز و جاکومب (۲۰۰۵)^۱ این افراد اشاره دارند که صاحبان حیوانات خانگی نسبت به کسانی که فاقد این حیوانات هستند از ثبات هیجانی بالاتری برخوردارند.

چراکه داشتن یک حیوان دست آموز می تواند نتایج مثبت بسیار زیادی داشته باشد از جمله؛ افزایش فعالیتهای بدنی به خاطر پیاده روی، رضایتمندی بیشتر شخص از موقعیت اجتماعی و وضعیت احساسی و جسمی خود، تحمل پذیری بیشتر شخص در برابر فشارهای روان شناختی، افزایش تعاملات اجتماعی و مشارکت پذیری بیشتر شخص در کارهای جمعی و بالأخره طبق گفته بعضی از صاحبان حیوانات خانگی، داشتن یک حیوان دست آموز می تواند باعث شکل گیری نوعی روزمرگی شود و میزان فعالیت جسمانی افراد را بالا می برد که همین موضوع مرتبط با بالا بردن سطح هیجانان روحی هم هست.

زندگی در جامعه نیازمند ارتباط و برقراری پیوندها و دلبستگی های عاطفی با دیگران است. اما وابستگی به حیوانات خانگی بر روی روابط شخص با دیگران تأثیر منفی دارد و صاحبان حیوانات خانگی فاقد رفتارهای اجتماعی هستند (خانجانی، ۱۳۹۶، ص ۶۱۶). به واقع صاحبان حیوان خانگی در سبک دلبستگی ایمن پایین تر و در سبک دلبستگی دوسوگرا و اجتنابی بالاتر از افراد فاقد حیوان خانگی هستند. احتمالاً صاحبان حیوان خانگی به دلیل سبک دلبستگی اجتنابی و دوسوگرا از ایجاد روابط اجتماعی خودداری کرده و به نگهداری از حیوانات خانگی رو می آورند.

بخش سوم: راهکارهای پیشگیری از نگهدای حیوانات خانگی در محیط مسکونی

دولت حداقلی به عنوان سازمانی حمایتی با هدف آرمانی خود در ایجاد آرامش و نظم در جامعه به عنوان مصداق عینی دولتی وظیفه خود را نظاره گری بر امور اجتماعی می داند (هدایتی چنانی، ۱۳۹۹، ص ۵۳۷) که این حفظ نظم داخلی و امنیت شخصی هم را شامل می شود. حال در جهت حفظ

^۱ see: Jorm R, Rodgers HCB, Jacomb P. ۲۰۰۵, Pet ownership and health in older adults: Findings from a survey of ۲,۵۵۱ community-based Australians aged ۶۰-۶۴. Gerontology; ۵۱, p۴۰-۷.

نظم جامعه و جلوگیری از بروز پدیده هایی چون سگ گردانی و نگهدای حیوانات چه اقداماتی را در حوزه حقوق کیفری می تواند انجام دهد؟

در این بخش به اهم این اقدامات اشاره می شود.

بند اول: جرم انگاری در راستای مقابله با اخلاق در امنیت روانی

بسیاری از جرایمی که به طور مشخص عضو مجموعه حقوق جزای اختصاصی به حساب می آیند، دارای دو جنبه انکارناپذیر هستند. اول این که این رفتارهای مجرمانه مخل نظم عمومی و دوم اینکه رفتاری خلاف در و رفتارهای مخدوش کننده نظم اجتماعی می باشند که وجدان عموم افراد اجتماع را جریحه دار می سازند (نجفی، ۱۳۹۹، ص ۴۶).

از این رو هر موضوعی که واجد این شرایط باشد جرم انگاری می گردد. قانون کیفری، قواعد محدود کننده حقوق و آزادی های فرد در جهت تضمین هم زیستی مسالمت آمیز و ورود اخلاقیات در عالم حقوق هر آنچه که مخالف نظم عمومی و هنجار شکن را باشد را می تواند جرم انگاری کند (افراسیابی، ۱۳۹۸، ص ۱) به طور کلی جرم انگاری سازوکاری مهم و مؤثر در سیاست جنائی و به معنای فرآیندی است که براساس آن قانونگذار از طریق تصویب قوانین، اعمالی را به جهت حفظ ارزش های اجتماعی و نظم عمومی و یا جهات دیگر، جرم قلمداد می کند. بر این اساس هر نظام حقوقی با توجه به ارزش ها و مبانی خود اعمال و رفتار خاصی را جرم دانسته و برای آنها مجازات های متناسبی را وضع می نماید. البته این امر باید بر مبنای سیاستی معقول و منطقی و مبنای مستحکمی صورت گیرد (پولادوند، ۱۳۹۴، ص ۵) از این هم این موضوع مورد بحث ما در حوزه حقوق کیفری مطرح شده است.

رعایت اخلاق و ادب و ضوابط اخلاقی و عدم خدشه دار کردن نظم عمومی به گونه ای که نظم عمومی و اداره بی دردسر جامعه تضمین شود در گرو جرم انگاری است. پوشی کردن از این اصول بنیادین یعنی اخلاق گرایی حقوقی، مخاطره آمیز است. چون حمله جدی به اخلاق شامل حمله به جامعه نیز می شود که بایستی حق استفاده از حقوق کیفری را در جهت پاسداری از منافعش برای خود نگاه دارد.

لذا هر فعل یا ترک فعلی را که نظم، صلح و آرامش اجتماعی را مختل سازد و قانون نیز برای آن مجازاتی تعیین کرده باشد، جرم می دانند.

بر این اساس، جرم انگاری امری پسینی و مبتنی بر علوم زیر ساختی همچون فلسفه حقوق، فلسفه سیاسی و علوم اجتماعی است.

جرم انگاری این موضوع در جهت رعایت نظم عمومی جامعه امری بدیهی است. نظم عمومی در زمره مفاهیم بنیادین، معمول و در عین حال پر چالش در قلمرو و حقوق داخلی و بین المللی است. این مفهوم، علاوه بر نقش محدود کننده در قلمرو داخلی، در قلمرو بین المللی، اعمال قوانین و قواعد مخالف نظم عمومی کشور میزبان را با مانع ربرو می سازد. واژه نظم، ممکن است در زمینه های بسیاری مطرح گردد، لیکن اتصاف به وصف عمومی و پیدایش اصطلاح نظم عمومی در قلمرو حقوق، موجد قاعده ای است که در راستای حمایت و حراست از نهادهای حقوقی و نیز ثبات و تداوم مصالح و منافع همگانی، شکل گرفته است. این اصطلاح که از قرن نوزدهم به گونه ای علمی وارد عرصه حقوق گردیده و در دکترین حقوقی نیز مورد توجه واقع شده است. با وجود کثرت استعمال، هیچ گاه از حیث مبانی، دامنه شمول، جایگاه و ویژگی های اساسی به درستی تبیین نگردیده است.

نزدیکی این مفهوم با مفاهیمی همچون اخلاق حسنه و امنیت عمومی، سبب تداخل مفاهیم و تفاهم مسائل مشابه با یکدیگر شده است، این تا جایی است که با وجود برداشت های کلی و معمول، امکان ارائه یک تعریف حقوقی دقیق و مبتنی بر یک مبنای مشخص، دشوار به نظر می رسد، به همین دلیل، اندیشمندان حقوقی، بویژه در عرصه حقوق کیفری، به گونه مبسوطی به تشریح و تبیین آن پرداخته اند. اهداف محقق بررسی جرم اختلال در نظم عمومی و معیارهای آن در حقوق کیفری ایران و نقد و بررسی بعضی از جرائم مربوط به نظم عمومی بوده است. هر نوع رفتاری که ایجادگر اختلال در نظم عمومی باشد و موجب شود که آسایش و آرامش افراد خدشه دار جرم است. و مجازات آن حبس و شلاق می باشد. با توجه به اینکه اختلالی در نظم عمومی عملی ارادی بوده جامعه حق دارد نسبت به رفتارهایی که منجر به بی نظمی در عرصه عمومی می شود واکنش مقتدرانه نشان دهد و اغلب مجازات این جرائم نسبت به سایر جرائم بسیار شدید بوده و مرتکبان کمتر از عفو اغماض برخوردار بوده اند (دانشور، ۱۳۹۹، ص ۵).

این موضوع تنها شامل اقدامات مخل نظم عمومی نیست. گاهی اقدامات مخل آرامش روانی جامعه نیز بایستی جرم انگاری شود. حتی جهت برقراری و رعایت وضعیت بهداشت عمومی و نیز این امر امری ضروری می‌نماید. حفظ و حراست از طبیعت و محیط زیست، به تدریج اندیشه وضع قواعد و مقررات جهانی شکل گرفت و از رهگذر کنفرانس ها و سازمان های بین المللی تکامل یافت. در این قواعد و مقررات، جلوگیری از آلودگی محیط زیست مورد تأکید قرار گرفت و معیارهای جهانی مشترکی، جهت به نظم درآوردن فعالیتهای مرتبط با محیط زیست انجام شد (White, ۲۰۰۵, p ۲۸۰).

در حقوق ایران نیز اصل ۵۰ قانون اساسی، حفاظت از محیط زیست را وظیفه عمومی دانسته است. وظیفه ای که امثال از آن در گرو همکاری همه جانبه کلیه ارگان های ذیصلاح و از جمله سازمان حفاظت محیط زیست است (قدسی، ۱۳۹۲، ص ۱۸۵).

سگ از نظر فقه اسلام جزء نجاسات شمرده شده و خرید و فروش آن حرام است. البته به فتوای مراجع معظم تقلید خرید و فروش و نگهداری سگ شکاری - سگ گله و زراعت و سگ باغ و بستان و خانه و انواع سگهای مطرح شده از این حکم استثناء شده است ولی نجاست آنها به قوت خود باقی است.

به جز برخی موارد مشخص، نگهداری سگ، چون موجب آلودگی محیط زیست و همچنین شیوع بیماری‌های مشترک بین حیوان و انسان می‌شود، منع شده است.

از منظر بهداشت محیط زیست، می‌توان به بیماری‌های مشترک بین انسان و سگ مانند هاری، بیماری لیتوسپیروز (بیماری عفونی)، بیماری‌های انگلی، آلودگی با کک، و بیماری گال و قارچ‌ها اشاره کرد.

از همین رو هم هست که از منظر قانونی، به موجب تبصره ماده ۳ آیین نامه اجرایی قانون تملک آپارتمان‌ها، نگهداری هر نوع حیوان ولو اهلی در مشاعات آپارتمان ممنوع است.

از سوی دیگر افرادی که از سگهای خانگی نگهداری می‌کنند به دلیل این که اغلب پس از تماس با حیوان دست‌های خود را نمی‌شویند یا ممکن است این حیوان به رختخواب صاحب خود نیز راه پیدا کند، در بیشتر موارد میکروب‌های سگ به افراد منزل منتقل شده و احتمال انتشار میکروب بین اعضای خانواده نیز بیشتر می‌شود.

لذا با توجه به اثرات مخرب نگهداری حیوانات در محیط شهری و تأثیر آن بر بهداشت عمومی جرم انگاری این موضوع قابل توجهی می نماید.

مضافاً این موضوع به عنوان امری به مثابه غرب زدگی نیز می تواند تلقی شود. در کشورهای دارای کثرت گرایبی فرهنگی، گروه های فرهنگی مختلف اجتماعی در کنار یکدیگر زندگی می کنند. بر این اساس، وجود فرهنگهای متفاوت در اجتماع موجب می شود تا نظام اجتماعی با چالش های فرهنگی روبرو شود.

به عبارت بهتر، در این شرایط، نهادهای عدالت کیفری با در نظر گرفتن راهبردهای مدیریت تنوع فرهنگی در پی حمایت از برخی هنجارهای فرهنگی هستند و از طریق توجه به آداب فرهنگی، دفاع فرهنگی را پذیرا خواهند بود.

حمایت از فرهنگ اسلامی ایرانی نیز در ایران نیازمند حمایت می باشد. لذا هر موضوعی که این موضوع را خدشه دار سازد قابل کیفر و جرم انگاری است و در نظام قضایی ایران، به نظر می رسد استناد به قابلیت استناد به هنجارهای فرهنگی تنها در جرائم تعزیری ممکن است (حسینی، ۱۳۹۵، ص ۵۳۵). چراکه مهمترین محور جرم انگاری سگ گردانی جنبه فرهنگی آن و اسباب نارضایتی اشخاص دیگر و همسایه ها است. چنانچه طبق فرمایش حضرت امام (ره) «ضررهای فرهنگی از خرابی های توپ و تانکها و سلاح های مخرب بالاتر و بدتر است چه که ضررهای سلاح ها گذراست، و ضررهای فرهنگی باقی و به نسل های بعد انتقال پیدا می کند (علامه محمدتقی جعفری، ۱۳۹۸، ص ۴۸).

تهاجم فرهنگی معمولاً نامرئی و نامحسوس است؛ دراز مدت و دیرپاست؛ ریشه ای و عمیق است؛ همه جانبه است؛ حساب شده و دارای برنامه و ابزارهای گسترده است؛ گسترده و فراگیر است؛ کارساز و خطرناک است. علاوه بر اینها، «تهاجم فرهنگی» همانند کار فرهنگی، یک کار آرام و بی سر و صداست و قربانیان آن بیش تر قشر جوان هستند (جاودانی شاهدین، ۱۳۸۷، ص ۵). این موضوع در خصوص حیوانات خانگی که بیشتر جوان ها به آن گرایش دارند نیز مصداق دارد. همچنین در سیاست کیفری تقنینی ایران، حمایت کیفری از محیط زیست شهری در قالب جرم انگاری رفتارهای مخرب علیه درختان، پسماندها، آلودگی هوا، آب و خاک و آلودگی صوتی و هم چنین تهدید علیه بهداشت عمومی به عمل آمده است که با توجه به شدت آسیب به محیط اجتماعی در نظر گرفته شده است

(احمدی، ۱۳۹۶، ص ۳۹). لذا در همین راستا وجود مقرراتی خاص در حوزه نگهداری حیوانات نیز ضروری است.

بند دوم: ارتقاء سطح سیاست جنایی جمهوری اسلامی ایران

ضوابط خاصی در این حوزه در مقررات حقوق کیفری ایران وجود ندارد لازم است که نظام ایران از تمام ظرفیت های موجود استفاده نماید و با وضع مقرراتی سختگیرانه سعی در کنترل اوضاع نماید. به واقع یکی از موضوعات تصویب قانون مدون در این حوزه است. در ایران، علی رغم پیشینه اسلامی بودن و داعیه حمایت از ارزش های اخلاقی، قانونی اختصاصی برای نگهداری حیوانات تصویب نشده است (محمدی ۱۳۹۵ ص ۳). البته مقررات پراکنده ای در قوانین مختلف بوده که از آن جمله می توان به؛ قانون شکار و صید مصوب ۱۶ خرداد ۱۳۴۶، قانون مجازات اسلامی مصوب ۷ آذر ۱۳۷۰ که در دو ماده ۶۷۹ و ۶۸۰ در مورد اتلاف و شکار حیوانات پرداخته، قانون حفاظت و بهره برداری از منابع آبی مصوب ۱۴ شهریور ۱۳۷۴ اشاره داشت. همچنین سازمان حفاظت محیط زیست نیز یکسری کنوانسیون ها در زمینه حمایت از حیوانات و گیاهان مقرر داشته است که کافی نبوده و صرفاً مربوط به حمایت از حیوانات است و نیاز به موضع گیری مشخص و واضح دارد. مورد دیگر اینکه طبق ماده ۳ آئین نامه نحوه نگهداری حیوانات اهلی، شهرداری ها مکلفند مراکز و اماکنی را برای عرضه و فروش حیوانات اهلی مشخص کنند که فعالیت آن از نظر رعایت ضوابط بهداشتی، زیر نظر کارشناسان شبکه بهداشت و درمان خواهد بود. مضافاً در صورت شیوع بیماری های مسری یا قابل انتقال از حیوان به انسان، شبکه بهداشت و درمان می تواند از فعالیت مراکز عرضه دام و طیور اهلی در محدوده شهرها جلوگیری یا آن را محدود کند.

حال این نهاد در این راستا به منظور کنترل بهداشت و بیماری می تواند در راستای حیوانات خانگی نیز ورود یابد و با وضع مقرراتی در این حوزه از آن جلوگیری نماید. جرایم علیه محیط زیست و عدم توجه کافی به آن به یکی از معضل های جوامع انسانی در مواجهه با طبیعت تبدیل شده است (باباخانی، ۱۳۹۸، ص ۲۸). لذا باید با دقت بیشتری در این حوزه این موضوع در خصوص نگهداری حیوانات و تبعات محیط زیستی آن هم مدنظر قانون قرار گیرد.

با بهره گیری از منابع معتبر فقهی و استفتائات این حوزه و دیدگاه های فقهای عظام می توان رویکرد

واضح و روشنی در نظام حقوقی ایران در این حوزه اتخاذ نمود.

در خصوص حکم نگهداری سگ در خانه فقها موضوع را به اموری همچون پاسبانی و شکار محدود کرده اند (جمالی، ۱۳۹۹، ص ۱۰). لذا می توان گفت از نظر مراجع فقهی نگهداری حیوان خانگی ممنوع می باشد.

چنانچه در جواب این سؤال که آیا نگهداری سگ برای نگهداری خانه، جایز است؟

آیت الله مکارم در پاسخ به این استفتاء که آیا وضع قوانین ممنوعیت نگهداری سگ های آپارتمانی و سگ گردانی که مانع از نفوذ فرهنگ غرب در جامعه اسلامی می شود بر نمایندگان مجلس واجب است؟، پاسخ داد: لازم است چنین قوانینی تصویب کنند.

رهبر معظم انقلاب اسلامی به استفتائی پیرامون «سگ گردانی در معابر و بوستان ها» و این سؤال که با توجه به این که در اسلام احکام خاصی درباره ی سگ می باشد و با توجه به اینکه گرداندن سگ در معابر و بوستانها احتمال خطرات جانی و آزار و اذیت برای مردم دارد، نظر حضرتعالی درباره سگ گردانی چیست؟ پاسخ گفتند که در هر حال اگر باعث آزار و اذیت مردم و همسایگان گردد و یا منع قانونی داشته باشد، عمل مزبور جایز نبوده و می بایست از آن اجتناب گردد^۱.

آیت الله مکارم شیرازی چند استفتاء درباره سگ گردانی ابلاغ کرده است. به گزارش روابط عمومی پژوهشکده تبلیغ و مطالعات اسلامی، واحد فقه و احکام این پژوهشکده چند استفتاء در مورد نگهداری سگ های آپارتمانی و سگ گردانی در اماکن عمومی از آیت الله مکارم شیرازی منتشر کرده است. یکی از این موارد این است که در جواب اینکه در صورتی که از جهت قانون سگ گردانی ممنوع نباشد، آیا شرعاً پلیس می تواند به خاطر برقراری آسایش مردم، با کسانی که اقدام به این کار می کنند برخورد کند؟ ایشان بیان داشته اند: آری می توانند چنین کاری کنند.

مضافاً در جواب آیا وضع قوانین ممنوعیت نگهداری سگ های آپارتمانی و سگ گردانی که مانع از نفوذ فرهنگ غرب در جامعه اسلامی می شود، بر نمایندگان مجلس واجب است؟ بیان شده - لازم

۱ خبرگزاری رسمی حوزه، ۱۴۰۰، احکام شرعی / نظر رهبر معظم انقلاب درباره سگ گردانی در معابر و بوستان ها

است چنین قوانینی تصویب کنند. با توجه به اینکه سگ‌های آپارتمانی مالیت ندارند و خرید و فروش آن‌ها باطل است، آیا می‌توان در سگ‌هایی که متعلق به دیگری است بدون اجازه صاحبانشان تصرف کرد؟ - با توجه به اینکه ممکن است منشأ مفاسدی شود، ترک شود^۱.

امام نووی رحمه الله می‌گوید: «درباره جایز بودن نگهداری سگ برای غیر از این موارد سه گانه اختلاف است؛ مثلاً برای نگهداری خانه یا راه. راجح جایز بودن آن با قیاس بر سه مورد پیشین است. یعنی با عمل به علتی که از حدیث دانسته می‌شود یعنی: نیاز به آن».

اگر کسی با دست مرطوب به سگ دست زده آن را هفت بار بگوید که یک بار آن با خاک باشد. شیخ ابن عثیمین رحمه الله می‌گوید: «اما اگر کسی به سگ دست زد، اگر دستش مرطوب بود براساس رأی بسیاری از علما دستش نجس شده و باید دست خود را هفت بار بشوید که یک بارش با خاک باشد».

مضافاً یکی دیگر از موضوعاتی که مجلس شورای اسلامی در وضع مقررات گذاری کیفی در قلمرو حقوق و آزادی‌های فردی باید در نظر بگیرد موازین محدودیت‌های شرعی است؛ به عبارتی دیگر، مجلس شورای اسلامی باید در حدود اصول و موازین اسلامی در محدوده رفتارهای خصوصی و فردی جرم‌انگاری نماید. معیارهای جرم‌انگاری در اسلام در قالب پنج مصلحت دین، جان، عقل، ناموس و نسل و اموال مردم مطرح نموده اند. یکی از این موارد حفظ مصلحت عمومی است (نجفی توانا، ۱۳۹۲، ص ۱۵۶).

«اصل مصلحت» یکی از اصولی است که در نظام‌های حقوقی برای تحدید آزادی و مداخله کیفی به

۱ استفتاء جدید از آیت‌الله مکارم درباره سگ‌گردانی

<https://www.hamshahronline.ir/news/۶۱۵۵۰۲/%D%A%AF%D%A%B3%D%A%AA%D9%۸۱%D%A%AA%D9%۸۱-%D%A%AC%D%A%AF%DB%۸C%D%A%AF-%D%A%AF%D%A%B2-%D%A%AF%DB%۸C%D%A%AA-%D%A%AF%D9%۸۴%D9%۸۴%D9%۸۷-%D9%۸۵%DA%A9%D%A%AF%D%A%B۱%D9%۸۵-%D%A%AF%D%A%B۱%D%A%AA%D%A%AF%D%A%B۱%D9%۸۷-%D%A%B3%DA%AF-%DA%AF%D%A%B۱%D%A%AF%D%A%AF%D9%۸۶%DB%۸C>

آن استناد می‌شود و میزان استفاده از آن به انسجام نظری آن نظام و تناسب آن با واقعیات و وضعیّت جامعه بستگی دارد؛ زیرا وجود این اصل برای حلّ مشکلات درونی نظام‌های حقوقی‌ای که ناشی از محدودیّت نصوص و تغییرات پیوسته محیط و اجتماعات انسانی هستند ضرورت پیدا می‌کند و براساس نگاه به اهداف کلی و نهایی مطرح می‌شود (Opwis, ۲۰۰۳, p ۱۹۶).

قانون اساسی نظام جمهوری اسلامی ایران نیز به پیروی از نظریهٔ ولایت فقیه در اصل ۱۱۲ قانون اساسی سهمی درخور توجه را برای اصل «مصلحت» پذیرفته است؛ بی‌گمان این موضوع بر جرم‌انگاری به عنوان یکی از انواع قانونگذاری بسیار تأثیرگذار است (خسرو شاهی ۱۳۹۸ ص ۱۷۸).

اما آنچه به نام مصلحت در قانون اساسی جمهوری اسلامی آمده است «مصلحت نظام اسلامی» است، یعنی عقیده بر این است که مصلحت نظام برآیند مصلحت اسلام، نظام و مصالح فردی و عمومی است و تشخیص آن بر عهدهٔ حاکم است. اصل ۱۱۲ قانون اساسی که بروز قانونی این اندیشه است چنین خاستگاهی دارد (رحمت‌اللهی، ۱۳۸۹، ص ۱۳۹).

اصل کلی در نظام کیفری اسلام این است که اجرای تعزیر (مجازات) جز درباره معصیت، یعنی عملی که بذاته و به وسیله نص تحریم شده، ممکن نیست؛ ولی در صورتی که مصلحت عمومی ایجاب کند، اسلام اجرای تعزیر را در مواردی که نصی بر تحریم آن بذاته وارد نشده جایز می‌شمارد. بنابراین وصفی که سبب تجریم افعال و حالات و در نتیجه تعزیر مرتکبان آنها است، زیان رساندن به مصلحت یا نظم عمومی می‌باشد. براساس این دیدگاه، زیان فردی باید برای دفع زیان عمومی تحمل گردیده و زیان سنگین تر با زیان سبک تر دفع شود. مجوز پذیرش این نوع جرم‌انگاری در نظام اسلامی، ضرورت‌های اجتماعی است؛ چرا که حمایت از نظم و مصالح عمومی جامعه، مستلزم وجود نصوص انعطاف‌پذیری است که با همه زمان‌ها و شرایط و احوال سازگار باشد و هیچ چیز برای نیازهای جامعه انعطاف‌پذیرتر و سازگارتر از معیار فوق نمی‌باشد.

در واقع، در نظام کیفری اسلام برخلاف حرام‌انگاری، «جرم‌انگاری مقوله‌ای حکومتی است با هدف حفظ و تأمین مصالح عمده و نظم عمومی و دفع مفاسد مهمه فردی و اجتماعی که می‌تواند قلمرو محدودی از رفتارها را در حد «ضرورت» دربر بگیرد» (حسینی، ۱۳۸۹، ص ۶۵۲).

این موضوع در جرم انگاری نگهداری حیوانات و یا سگ گردانی می تواند مستند حقوقدانان و قانون گذاران قرار گیرد.

جدای از اقدامات اخیر متأسفانه تا کنون اقدامی که شایسته باشد جهت مقابله با این موضوع صورت نگرفته است حتی برابر نظریه مشورتی: ۲۶/۰۹/۱۳۹۶ در جواب متأسفانه با رواج فرهنگ فاسد غربی و استفاده غلط از برخی تکنولوژی‌های نو ظهور از جمله ماهواره و اینترنت در کنار سهل انگاری متولیان فرهنگی کشور چند سالی است که سگ گردانی در کشور ما رواج پیدا کرده است لذا خواهشمند است عنوان مجرمانه این رفتار را اعلام تا براساس قانون برخورد قضائی معمول گردد؟

بیان شده که صرف سگ گردانی در اماکن عمومی، پارک‌ها و معابر و یا حمل آن‌ها در خودرو براساس قوانین کیفری، به عنوان رفتار قابل کیفر پیش بینی نشده است. سگ گردانی و تهدید حقوق افراد بدینسان جرم نبوده و فاقد وصف کیفری است. تمامی این نظرات این چنینی نشان از عدم انسجام و اراده جدی دولت در مقابله با این موضوع است که باید مد نظر و توجه قرار گیرد.

بند سوم: قلمداد نمودن نگهداری حیوان خانگی به عنوان حیوان آزاری

در دین اسلام، حمایت از حیوانات اعم از وحشی و اهلی، امری مهم شمرده شده؛ تا آنجا که در سوره‌های مختلف قرآن مانند انعام، عنکبوت و نساء، از حیوانات به‌عنوان نشانه‌های قدرت و عظمت الهی یاد شده است. ضمن اینکه در مکتب اسلام، سفارش‌های اعجاب‌انگیزی درباره ترحم به جانوران شده است. حتی با اینکه براساس احکام و قوانین اسلامی سگ نجس است، قوانین حمایتی و حیاتی اسلام شامل این حیوان نیز می‌شود و آسیب رساندن به انواع حیوانات نیز ظلم و دارای عقوبت اخروی است، زیرا همه جانداران تحت آفرینش خداوند قرار گرفته‌اند (رهبرپور، ۱۳۹۳، ص ۱۲۱). در متون اسلامی سگ به انواع مختلفی مانند سگ شکاری، سگ نگهبان خانه، باغ، مزرعه و سگ گله تقسیم شده که در صورت از بین بردن این گونه سگ‌ها، برای آنان دیه تعیین شده است. لذا دین مقدس اسلام نگاه ویژه‌ای به حیوانات داشته است. لذا به اعتقاد فقهای اسلامی؛ «در دین اسلام حیوان آزاری حرام است و از نظر شرع گناه محسوب می‌شود، حتی مراجع تقلید در ارتباط با گربه اعلام کردند، احتیاط واجب است و اصلاً نباید کشته شود و هرکس اقدام به حیوان آزاری کند مرتکب گناه شده و کار حرام انجام داده است» (ر.ک: صانعی نژاد، ۱۳۹۴). اهمیت حق حیوان در فقه اسلامی تا

آنجاست که شماری از فقهاء مانند صاحب جواهر، آن را در زمره «حق‌الله» دانسته اند (خیرجو، ۱۳۹۷، ص ۳). از این روست که حیوان آزاری چه در اسلام و چه در نظام حقوقی جایز دانسته نشده است. حیوان آزاری رفتاری غیر ائفاقی و نکوهیده اجتماعی قلمداد می شود که باعث درد، آسیب و یا حتی مرگ حیوان می شود. با این مراتب، آزار به حیوانات می تواند هر چیزی را شامل شود اعم از فعل و ترک فعل، از آزار و اذیت تا شکنجه و نیز ارتکاب رفتار عمدی یا ناشی از غفلت. همچنین، حیوان آزاری به مبارزه انداختن حیوانات^۱، انباشت آنها در شرایط نامناسب^۲ و غفلت نسبت به تأمین نیازهای اساسی حیوان^۳ را نیز دربر می گیرد (مشکات، ۱۳۹۸، ص ۱۷۴). می توان گفت نگهداری حیوان در مناطق مسکونی نیز نوعی حیوان آزاری است و آن را ممنوع تلقی نمود. در گذشته، نظام های حقوقی مختلف، گونه های حیوانی را به عنوان اشیاء تحت مالکیت اشخاص در نظر می گرفتند، تا به عنوان موجوداتی مدرک که از حقوقی برخوردار باشند. این دیدگاه که از تفکر نوع گرایی ریشه می گرفت، به بهره کشی از حیوانات منتهی می شد. با این وجود، در سال های اخیر دیدگاه های فلسفی و اخلاقی منجر به گسترش حمایت از حیوانات و گرایش به حقوق آن ها شده است (خانعلی پور، ۱۳۹۵، ص ۱۰۶). در جرم شناسی گونه های حیوانی، حقوق حیوانات به فعالیت ها و کنش های انسانی مربوط می شود که منجر به ورود آسیب یا درد به حیوانات یا مرگ آن ها می شود و در نتیجه رفاه حیوانات را از بین می برد. بدین ترتیب، هدف از انجام چنین مطالعاتی، کاهش درد و رنج حیوانات است (گرچی فرد، ۱۳۹۲، ص ۱۶). توجه به این موضوع ناشی از یکی از دیدگاه های معاصر در خصوص حقوق حیوانات، با عنوان نظریه رفاه گونه های حیوانی است که امروزه در سطح داخلی و بین المللی مقبولیت یافته است. از این منظر، رفاه اصطلاح موسعی است که وضعیت فیزیکی و روحی حیوانات را دربر می گیرد و نشانگر وضعیت مطلوب بهداشت فیزیکی و روانی زیستگاه طبیعی حیوان است. از همین رو هم یکی از موضوعات مورد توجه آسیب های ناشی از برخورد ابزار گونه با حیوانات است. افزایش نگاه ابزاری به حیوانات موجب شده تا از آن ها به عنوان سوژه های مناسبی برای انجام آزمایشات استفاده شود. با افزایش آزمایشات زیستی و پزشکی بر روی حیوانات همه ساله، گونه های حیوانی خاصی قربانی خطاهای آزمایشگاهی می شوند، بدون توجه به اینکه تمامی مهره داران و برخی

۱ Animal fighting.

۲ Animal hoarding.

۳ Neglect.

بی مهره گان دارای قابلیت احساس در هستند و فرایندهای دردناک برای انسان در مورد حیوانات نیز ایجاد درد و ناراحتی می نماید. تا چند سال پیش مقررات خاصی درباره نحوه استفاده از حیوانات برای مطالعات آزمایشگاهی تدوین نشده بود. اما با توجه به این درد و رنج و جهت کاستن از آن ها و پس از تدوین و تصویب برخی از اسناد، استفاده از فناوری های جدید، به عنوان جایگزین تدریجی استفاده از حیوانات در آزمایشگاه ها و مراکز تحقیقاتی، به صورت یک گزینه جدی مطرح است. نگاه ابزارگونه به حیوانات، تنها به انجام آزمایشات با استفاده از آنان ختم نمی شود، بلکه گرایش به تجارت و نگهداری گونه های حیوانی نادر و کمیاب به عنوان کالای لوکس نیز موجب آسیب جدی بر حیات گونه های حیوانی شده است. به طور کلی، تجارت گونه های وحشی و مشتقات حاصله از این گونه ها، سالیانه میلیاردها دلار را به خود اختصاص می دهد که این امر سبب به خطر انداختن جان میلیون ها گونه گیاهی و حیوانی در جهان می شود. این گونه ها از تنوع زیادی برخوردار است، به طوری که از گیاهان و حیوانات زنده گرفته تا محصولات مشتق از آن، مواد غذایی و درمانی، وسایل و ابزار موسیقی و تزئینی جزء این تجارت قرار می گیرد (رمضانی قوام آبادی، ۱۳۸۸، ص ۷۸). در این خصوص کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های حیوانی و گیاهان وحشی در معرض خطر انقراض و نابودی واشنگتن، سعی در اعمال نظارت و ضابطه مند نمودن تجارت این گونه ها داشته و شروطی برای آن مقرر نموده است. اما هیچ ضمانت اجرایی در این خصوص پیش بینی نکرده است. علاوه بر جنبه بین المللی نگاه ابزار گونه این موضوع در نظام ایران نیز با نگهداری و یا قیمت گذاری های کلان بر روی این موجودات وجود دارد که براساس این اندیشه ممنوع بوده و جایز نیست. لذا می توان با رهیافت های این اندیشه معتقد بود که حیوان آزاری تنها به اذیت و آزار آنها منتهی نشده و نگهداری در اماکن مسکونی و خرید و فروش آنها هم جزو این مقوله بوده و ممنوع است.

بند چهارم: توجه و تأکید بر تفاوت ماهوی نگهداری با حفاظت از حیوانات

با توجه به اینکه قصد نقد معنای نگهداری از حیوانات را داریم سریعاً این مطلب به ذهن بیاید که سعی در تخریب زندگی جانورانی داریم که به حق خدمات شایانی را به انسان کرده اند اما نکته ای که این افراد از آن غافل شده اند تفاوت ماهوی حفاظت با نگهداری است و این غفلت نشأت گرفته است از بکار بردن کلمات حفاظت و نگهداری به جای یکدیگر است به گونه ای که این گمان در ذهن نقش می بندد که وقتی کسی فرهنگ نگهداری از حیوانات را مذموم قلمداد می کند پس به طور کلی با

حیات جانورانی غیر از انسان مشکل دارد و نیست و نابودی آن‌ها را آرزومند است.

در حالی که با کمی بررسی و جست و جو دست می‌یابیم هر چند ظاهراً این دو کلمه مترادف هستند اما از جهت ماهوی با یکدیگر تغایر دارند نگهداری همانطور که در گذشته به شکل مفصل بیان شد حکایت از تداخل شیء در زندگی انسان دارد به طوری که گویی به همراه انسان رشد و نمو پیدا می‌کند و داری شخصیتی در زندگی انسان می‌شود اما حفاظت یعنی حفظ طبیعت شیء به همان شکلی که بوده است بدون تغییر و دگرگونی.

پس اولاً تفاوت بین حفاظت و نگهداری غیرقابل انکار است و ثانیاً بدون شک یکی از آزاردهنده‌ترین تصاویری که می‌توان شاهدش بود، آسیب‌دیدن حیوانات است موجوداتی که به اندازه کافی با گسترش شهرهای صنعتی در زیست بوم‌های طبیعی‌شان مورد بی‌مهری قرار گرفته‌اند و علاوه بر آن در بسیاری از نقاط جهان مورد خشونت مستقیم نیز قرار می‌گیرند.

در نتیجه منکر حفاظت از حیوانات به یقین در افکار خود دچار انحطاط عمیقی شده است از این رو تقریباً در تمامی کشورهای جهان دولت‌ها برای حفاظت از حیوانات قوانین سفت و سختی را وضع کرده است و برای ناقضان آن مجازات‌های سنگینی را تدارک دیده‌اند برای دستیابی به حقیقت مطلب اموری را از باب نمونه در این مرحله ذکر می‌کنیم تا حدیث مفصلی از این مجمل بخوانیم. در کشور ما، ماده ۶۷۹ مجازات اسلامی به مجازات حیوان آزاری پرداخته است. براساس این قانون، هر کس به عمد و بدون ضرورت، حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری یا حیوانی که شکار آن توسط دولت ممنوع اعلام شده است را بکشد یا مسموم کند یا تلف یا ناقص کند، به حبس از ۹۱ روز تا ۶ ماه یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا سه میلیون ریال محکوم خواهد شد. علاوه بر این طبق ماده ۶۸۰ همین قانون، هر کس برخلاف مقررات و بدون مجوز قانونی اقدام به شکار یا صید حیوانات و جانوران وحشی حفاظت شده کند، به حبس از ۲ تا ۱۰ سال محکوم خواهد شد (رفیعی، ۱۳۹۷، ص ۷۷).

چین ۱۰ سال حبس برای شکار پاندا در این کشور هرگونه اقدام خشونت‌آمیز علیه حیوانات وحشی، دام و حیوانات خانگی به هر شکلی، از عدم مراقبت صحیح گرفته تا شکار غیرقانونی، شامل مجازات می‌شود که مبلغ تنبیه نقدی گاهی به ۲۰۰ هزار دلار هنگ‌کنگ نیز می‌رسد. در این کشور شکار پاندا

جرم بزرگی به حساب می‌آید و دست کم ۱۰ سال حبس و ضبط اموال را در پی خواهد داشت (رفیعی، ۱۳۹۷، ص ۸۳).

در کشور آمریکا، هر ایالت قوانین حمایت از حیات وحش مخصوص به خود را دارد که براساس زمان و نوع عملی که منجر به از بین رفتن حیوان شده، چه از طریق شکار چه از طریق ماهی‌گیری، متفاوت است. در نیویورک و ایلینوی، به کار گرفتن حیواناتی مانند فیل برای سرگرمی (مثلا در سیرک) غیرقانونی است. در این کشور حتی دست زدن به لاشه عقاب سرسفید ۲۰۰ هزار دلار جریمه به همراه خواهد داشت. همچنین لمس پوست تخم پرنده مهاجر بین ۱۵ تا ۲۰۰ هزار دلار جریمه دارد.

در کشور هند، تربیت و اهلی کردن حیواناتی مانند میمون، ببر، خرس، پلنگ، شیر و بوفالو ممنوع است و این حیوانات نباید برای ایجاد سرگرمی در سیرک‌ها و یا معرکه‌گیری‌های خیابانی مورد سوءاستفاده قرار بگیرند. همچنین مالکیت میمون‌ها نیز ممنوع است. هرگونه اقدامی نظیر دزدیدن حیوانات از محل زندگی طبیعی‌شان، مسموم کردن یا کشتن آن‌ها تا سقف ۲۵ هزار روپیه جریمه یا هفت سال زندان و یا هر دو را در پی خواهد داشت. این مجازات شامل حال کسانی که لانه پرندگان را تخریب می‌کنند یا درختی پرنده‌ای روی آن آشیانه ساخته را قطع می‌کنند نیز می‌شود (رفیعی، ۱۳۹۷، ص ۹۲).

کشور اتریش یکی از بهترین سرزمین برای حیوانات است چرا که در آن حقوق حیوانات (چه خانگی چه وحشی) با حقوق انسان‌ها برابری می‌کند. قانون حمایت از حیوانات در اتریش از سال ۲۰۰۴ آغاز به کار کرد. براساس این قانون، خشونت علیه حیوانات برای فرد خطاکار ۲ هزار و ۴۲۰ دلار آب می‌خورد و در صورتی که اقدام فرد شدت خشونت بیشتری داشته باشد، به همان نسبت این مبلغ به ۱۸ هزار و ۱۶۰ دلار خواهد رسید. این جریمه برای آسیب رساندن به حیوانات خانگی نیز صادق است و نگهداری سگ و گربه در مغازه برای فروش، تحت شرایط غیربهداشتی نیز کاری غیرقانونی است.

در کشور مالزی، آزار حیوانات و یا شکار غیرقانونی آن‌ها شامل جریمه‌ای با مبلغ بین ۲۰ هزار تا ۱۰۰ هزار رینگیت (واحد پول مالزی) می‌شود. این قانون علاوه بر حفظ شرایط ایمنی و سلامت حیوانات وحشی، شامل حال حیوانات خانگی و دام نیز می‌شود.

در کشور آلمان شرایط زندگی حیوانات در دامداری‌ها باید استانداردهای تعیین شده در این کشور را

داشته باشد و تمام حیواناتی که در گروه خون گرم‌ها قرار می‌گیرند، باید قبل از ذبح، بیهوش شوند تا درد نکشند.

سوئیس؛ دوره آموزشی برای نگهداری از سگ برگزار می‌کند. این کشور، اولین جایی بود که برای حفاظت از حیوانات قوانینی تعیین کرد. در سوئیس برای تامین شرایط مناسب جهت زندگی حیوانات (چه وحشی و چه دام) از سال ۱۹۹۲ قوانینی در نظر گرفته شد. دولت سوئیس برای برخی حیوانات که اجتماعی به حساب می‌آیند، قانونی طرح کرده که طی آن، این دسته از حیوانات باید در باغ وحش و دامداری‌ها به صورت جمعی زندگی کنند. جالب است بدانید که در این کشور حتی ممانعت از پارس سگ نیز غیرقانونی است و صاحبان آن‌ها باید برای کنترل شان کلاس‌های آموزشی بگذرانند. انگلستان مجازات حبس برای حیوان آزاری وجود دارد. قانون حمایت از حقوق حیوانات در انگلستان برای منع خشونت علیه این موجودات، هرگونه آزار و رفتارهای خشونت‌آمیز علیه حیوانات (شامل حیوانات خانگی و حیوانات غیر اهلی) ۵۱ هفته حبس در نظر گرفته است.

نتیجه گیری

سگ بازی و سگ گردانی طی سالهای اخیر به یکی از معضلات در کشور ایران تبدیل شده است بطوریکه علاوه بر ایجاد مزاحمت برای برخی شهروندان رواج دهنده فرهنگ مبتذل غرب است. این موضوع با توجه به جو اسلامی و شرعی حاکم بر جامعه ایرانی اسباب سلب آسایش و ایجاد مزاحمت برای همسایگان و مردم شده است. از این رو موضوع بررسی آثار روانی آن بر جامعه در این تحقیق مورد توجه قرار گرفته است. به واقع این موضوع نه تنها بر روی اخلاقیات و وضعیت روانی شخص صاحب حیوان تأثیرگذار است بلکه عامل ایجاد عدم امنیت روانی در جامعه نیز می‌باشد. با نگاهی به قوانین و مبانی فقهی می‌توان دریافت که همین موضوع در کنار بحث مهم بهداشت عمومی باعث جلب توجه صاحب نظران در این حوزه و ارایه طرحی برای جلوگیری از این موضوع در سالهای اخیر شده است که چالش‌های حقوقی را به وجود آورده است. اما با این حال با نگاهی به مبانی فقهی، استفتایات در این حوزه و بحث نجس بوده حیوان و جایز بودن نگهداری آنها در موارد خاص نظیر نگهداری در مزارع و باغات می‌توان دریافت که این موضوع با مبانی اسلامی در مغایرت بوده و مورد قبول فقهای اسلامی نیز نمی‌باشد.

علاوه بر اینکه نیاز است که به صورت صریح در این خصوص جرم انگاری صورت گرفته و موضوع کاملاً وجه کیفری به خود گیرد که حتی می توان از مبانی ممنوعیت حیوان آزاری در این حوزه نیز بهره برد، موضوع مهم نحوه مقابله غیر کیفری با این موضوع است. با توجه به این مسله که این موضوع به نوعی تقلید از فرهنگ غربی و اشاعه فرهنگ غربی است دست اندرکاران به این موضوع باید توجه نمایند که راهکارهای غیر کیفری این موضوع توجه به تعالیم اسلامی اهمیت دادن به کانون خانواده اسلامی و تأکید بر آن است. برای مبارزه با تفکر و فرهنگی مخرب که توسط جوامع غربی و آمریکایی وارد زندگی اسلامی مردم می شود نیاز به برنامه ریزی و هدف گذاری دقیق توسط مسئولین فرهنگی است تا بتوان با قدرت در برابر مکر و حيله دشمنان دین و در واقع انسانیت و راستی ایستادگی کرد مسئله ای نوین که هر چه بیشتر مورد غفل قرار بگیرد بیشتر در دل جامعه سرایت می کند و با تلاش دشمنان سبب هجمه هی زیادی بر دین مقدس اسلام می شود دینی که بیشتر از هر آیین و مذهبی درباره حیوانات سخن گفته است و اهمیت و کرامت آن ها را در مواقع مختلف برای پیروانش تشریح کرده است و مسلکی که درباره با حیوانات توصیه می کند شگفت آور است و با کمی تحقیق و دقت در منابع دینی می توان انبوهی از شبهات و اشکالات وارده را پاسخ گفت.

در پایان تذکر این نکته ضروری است که مسائل مربوط به حیوانات و انجمن جهانی نوین و بروز است که هر اندازه علم و اطلاعات بشر درباره ی جهان پیرامونش پیشرفت کند نظرات در این حوزه هم دچار نقض یا تأیید می شود پس در مورد برخی مطالب نمی توان به طور دائم و همیشگی حکم کرد بلکه اقتضای دانش و تجربه فعلی قضاوتی بوده که صورت گرفته و امکان دارد در آینده دچار تغییرات ریز و درشت شود. با توجه به معضل سگ گردانی و نگهداری حیوانات خانگی و آثار روانی و اجتماعی آن و این موضوع که صراحتاً در قوانین فعلی ما فاقد عنوان مجرمانه می باشد باید در قانون مجازات اسلامی این موضوع به صراحت مورد توجه قرار گیرد چراکه صرف صدور بخشنامه و دستور مبنی بر ممنوعیت سگ گردانی تا زمان تصویب در قانون نمی تواند ضمانت اجرای لازم را داشته باشد.

منابع و مآخذ

الف: منابع داخلی

- کتب

- اسمعیلی، سونا، عزتی نیا، محمدجواد، (۱۳۹۸)، نگهداری حیوانات خانگی و نقش آن بر سلامت روان صاحبان آن ها، انتشارات راز نهران.
- جاودانی شاهدین، حمید، (۱۳۸۷)، درآمدی بر شناخت ابعاد تهاجم فرهنگی و نحوه‌ی مقابله با آن، قم: مؤسسه فرهنگی و اطلاع رسانی تبیان.
- حسینی، محمد، (۱۳۸۹)، رابطه مفهوم شرعی گناه و مفهوم حقوقی جرم و نسبت تحریم و تجریم، در علوم جنایی (مجموعه مقالات در تجلیل از استاد دکتر محمد آشوری)، چاپ سوم، تهران: انتشارات سمت.
- رفیعی طباطبایی، حسام الدین، (۱۳۹۷)، حقوق حیوانات در پرتو قوانین موضوعه و اسناد بین‌المللی، نشر آذر فر.
- سبزی، امیر، (۱۳۹۴)، تعیین مجازات، برای رعایت حقوق حیوانات در ایران، سایت علمی - خبری دامپزشکی و علوم حیوانات ایران.
- صانعی نژاد، یوسف، (۱۳۹۴)، تعیین مجازات، پیشنهاد یک خبرگزاری برای رعایت حقوق حیوانات در ایران، سایت علمی - خبری دامپزشکی و علوم حیوانات ایران.
- علامه محمدتقی جعفری، (۱۳۹۸)، رسایل فقهی، حقوق حیوانات در اسلام، نشر کرامت
- فیروزی، مهدی، (۱۳۸۹)، حق بر محیط زیست، چاپ اول، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- گنجی، حمزه، (۱۳۹۸)، بهداشت روانی، تهران: ارسباران.

- مقالات

- احمدی، اصغر، خسروشاهی، قدرت الله، شاملو، باقر، (۱۳۹۶)، حمایت کیفری از محیط زیست شهری در حقوق کیفری ایران، مجله اقتصاد شهری، دوره ۲، شماره ۲.
- افراسیابی، صابر، خوئینی، غفور، مجتهد سلیمانی، ابوالحسن، (۱۳۹۸)، مبانی قانونی و اخلاقی جرم انگاری در حقوق کیفری ایران، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری، سال چهاردهم، شماره ۴.

- اکبری زردخانه، سعید، رستمی، رضا، ممقانیه، مریم، (۱۳۹۰)، رابطه نگهداری انواع حیوانات خانگی با ویژگی های شخصیتی و سلامت روانی صاحبان حیوانات، مجله تحقیقات دامپزشکی، دوره ۶۶، شماره ۳.
- باباخانی، عرفان، (۱۳۹۸)، جرایم زیست محیطی سازمان یافته با تأکید بر حقوق فرانسه، مجله کارآگاه، سال سیزدهم، شماره ۴۹.
- جمالی، محمد، ذوالفقارطلب، مصطفی، (۱۳۹۹)، وضعیت فقهی نجاست و نگهداری از سگ در مذاهب اسلامی، مجله فقه پزشکی، دوره ۱۲، شماره ۴۲.
- چوبینه، حمید و همکاران، (۱۳۸۶)، بررسی وضعیت سلامت روانی و ویژگی های شخصیتی صاحبان حیوانات خانگی مراجعه کننده به کلینیک دامپزشکی دانشگاه تهران، مجله ارمغان دانش، دوره ۱۲، شماره ۲.
- حسینی، حسین، دانش ناری، حمیدرضا، (۱۳۹۵)، قابلیت استناد به هنجارهای فرهنگی در مرحله تعیین کیفر؛ مطالعه تطبیقی در نظام قضایی ایران، آلمان و آمریکا، مطالعات حقوق تطبیقی، دوره ۷، شماره ۲.
- خانعلی پور، سکینه، آقابابایی، حسین، انصاری، اسماعیل، (۱۳۹۵)، حقوق حیوانات در سنجه جرم شناسی انتقادی گونه های حیوانی، پژوهشنامه حقوق کیفری، سال هفتم، شماره ۲.
- خسروشاهی، قدرت الله، گنجی، علی، (۱۳۹۸)، بررسی جرم انگاری مصلحت گرایانه در نظام جمهوری اسلامی ایران، پژوهش حقوق کیفری، سال هشتم، شماره ۲۸.
- دلیریان، شیما، فلاحی خشکناز، مسعود، نوروزی، کیان، حسینی، محمدعلی، (۱۳۹۳)، تأثیر نگهداری از حیوانات خانگی بر افسردگی سالمندان ساکن در آسایشگاه های سالمندان، مجله سالمندی ایران، دوره ۹، شماره ۲.
- رحمت اللهی، حسین، (۱۳۸۹)، مصلحت عمومی یا مصلحت شرعی، ماهنامه مهرنامه، شماره ۹.
- رمضان‌قوام آبادی، محمدحسین، (۱۳۸۸)، حمایت کیفری از گونه های حیوانی در ایران، علوم محیطی، دوره ۷، شماره ۲.
- رهبری‌پور، محمدرضا، (۱۳۹۳)، مبانی فقهی ممنوعیت و جرم انگاری در قلمروی اخلاق زیستی، فصلنامه حقوق اسلامی، دوره ۱۱، شماره ۴۲.
- طاهری میرقاند، علی و همکاران، (۱۳۹۲)، مطالعه رابطه نگهداری و تماس با انواع حیوانات با

سلامت روانی و ویژگی های شخصیتی صاحبان و نگهدارندگان آن ها، مجله دانشکده دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیاورد سلامت)، دوره ۷، شماره ۱.

- عسگری گرمی، میترا، تاجری، بیوک، آقاجانی، طهمورث، (۱۳۹۹)، مقایسه شادکامی، سلامت روانی و مهارت های ارتباطی در افراد دارای حیوان خانگی و بدون حیوان خانگی، مجله علوم روانشناختی، دوره ۱۹، شماره ۹۲.
- قدسی، ابراهیم، گلدوزیان، حسین، (۱۳۹۲)، تبیین جرم آلودگی محیط زیست (با تأملی بر ماده ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی)، فصلنامه راه و کالت، سال پنجم، شماره ۹.
- کجیاف، محمدباقر و همکاران، (۱۳۸۹)، مقایسه وضعیت عملکرد خانواده و سلامت روان در افراد دارای حیوان خانگی و بدون حیوان خانگی در شهر اصفهان در سال ۱۳۸۸، مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک، سال سیزدهم، شماره ۴.
- مشکات، مصطفی، (۱۳۹۸)، مطالعه تطبیقی حیوان آزاری در نظام کیفری ایران و ایالات متحده آمریکا، پژوهش حقوق کیفری، سال هشتم، شماره ۲۹.
- نجفی توانا، علی، مصطفی زاده، فهیم، (۱۳۹۲)، جرم انگاری در نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران، مطالعات فقه و حقوق اسلامی، سال پنجم، شماره ۸.
- نجفی، بیژن، نادری، قباد، (۱۳۹۹)، تأثیر اخلاق در جرم انگاری و جرمزدایی پدیده مجرمانه، مجله علمی فقه، حقوق و علوم جزا، سال پنجم، شماره ۱۵.
- هدایتی چنانی، رحمان، (۱۳۹۹)، علل، آثار و بایدهای تحول ساختاری جرم انگاری حداکثری، فصلنامه بین المللی قانون یار، دوره ۴، شماره ۱۶.

همایشات

- پولادوند، نسترن، (۱۳۹۴)، جرم انگاری در پرتو ارزش های یک جامعه، نخستین کنفرانس سراسری پژوهش های نوین در حقوق و علوم اجتماعی.
- خانجانی، زینب، ضرغام حاجبی، مجید، آقائزاد بوذری، افسانه، (۱۳۹۶)، نقش صفات شخصیتی، سبک های دلبستگی و مهارت های اجتماعی در نگهداری حیوانات خانگی، مجموعه مقالات ششمین کنگره انجمن روانشناسی ایران، روانشناسی معاصر.
- خیرجو، آرش، (۱۳۹۷)، آسیب شناسی حیوان آزاری در ایران، نخستین جشنواره تألیفات علمی برتر علوم انسانی اسلامی، جایزه ویژه علامه جعفری (رض).

- دانشور، آیلین، (۱۳۹۹)، جرم اخلال در نظم عمومی جامعه و معیارهای آن در حقوق کیفری ایران، دومین کنگره بین المللی تحقیقات بین رشته ای در علوم انسانی اسلامی، فقه، حقوق و روانشناسی.
- فرخ نژاد، بنت الهدی، شجاع پوریان، سیاوش، عطاشنه، منصور، (۱۳۹۰)، بررسی چالش های زیست محیطی (از دیدگاه) حقوق کیفری ایران، پنجمین همایش ملی بحرانهای زیست محیطی ایران و راهکارهای بهبود آنها، اهواز.
- محمدی، راضیه، قادری چرمهینی، فاطمه، (۱۳۹۵)، حقوق حیوانات و قوانین حمایت از آنها، سومین همایش بسترهای فساد مالی و اداری در نظام حقوقی ایران با رویکرد اصلاح و توسعه نظام حقوقی، میبد.

پایان نامه

- گرجی پور، حمیدرضا، (۱۳۹۲)، جرم شناسی سبز و جرایم زیست محیطی، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق محیط زیست، دانشگاه شهید بهشتی.

ب: منابع خارجی

- Allen K, (۲۰۰۳), Are pets a healthy pleasure? The influence of pets on blood pressure. *Current Directions in Psychological Science*, ۱۲ (۶).
- Opwis, Felicitas, (۲۰۰۳), Maslaha in contemporary Islamic legal theory.
- Parslow, R. A, ۲۰۰۵, Pet ownership and health in older adults: findings from a survey of ۲, ۵۵۱ community – based Australians aged ۶۰-۶۴. *J. Geronto*.